

Fimmtudaginn 17. apríl 1997.

Nr. 167/1997.

Guðrún Valgarðsdóttir

(Brynjólfur Kjartansson hrl.)

gegn

Valgarði Stefánssyni ehf.

(Árni Pálsson hrl.)

Kærumál. Dómkvaðning matsmanns. Einkahlutafélög.

Dómur Hæstaréttar.

Mál þetta dæma hæstaréttardómararnir Markús Sigurbjörnsson, Arnljótur Björnsson og Gunnlaugur Claessen.

Sóknaraðili skaut málinu til Hæstaréttar með kæru 26. mars 1997, sem barst réttinum ásamt kærumálgögnum 11. apríl sl. Kærður er úrskurður Héraðsdóms Norðurlands eystra 20. mars 1997, þar sem hafnað var kröfu sóknaraðila um dómkvaðningu matsmanns til að meta verðmæti hluta hans í varnaraðila. Kæruheimild er í f-lið 1. mgr. 143. gr. laga nr. 91/1991 um meðferð einkamála. Sóknaraðili krefst þess, að lagt verði fyrir héraðsdómara að dómkveðja tvo hæfa og óvilhalla matsmenn til að vinna umbeðið mat. Þá krefst sóknaraðili málskostnaðar í héraði og kærumálskostnaðar.

Varnaraðili krefst staðfestingar úrskurðar héraðsdóms og kærumálskostnaðar.

Fallist verður á það með héraðsdómara, að beiðni sóknaraðila um dómkvaðningu matsmanns sé ekki með slíkum annmörkum, að höfnun hennar varði.

Pegar litið er til orðalags 106. gr. laga nr. 138/1994 um einkahlutafélög svo og samanburðar þess við önnur ákvæði XIV. kafla laganna, verður ekki fortekið, að sóknaraðili geti notið þess réttar til innlausnar á hlut sínum í varnaraðila, sem um ræðir í málinu, en úr því verður ekki endanlega leyst í tengslum við ágreining um dómkvaðningu matsmanns. Ekki eru efni til að fallast á það með varnaraðila, að með umbeðinni matsgerð yrði brotið svo gegn trúnaði um fjárhag hans, að synja verði um hana. Þá er til þess að líta, að sóknaraðili yrði sjálf að bera kostnað af matsgerðinni að því leyti, sem hann yrði ekki á síðari stigum felldur á aðra með ákvörðun málskostnaðar í máli um sakarefnið að baki matsbeiðninni. Þegar

alls þessa er gætt, verður að telja fullnægt skilyrðum 1. mgr. 77. gr. laga nr. 91/1991 til að verða við beiðni sóknaraðila um dómkvaðningu matsmanns. Verður því lagt fyrir héraðsdómara að láta umbeðna dómkvaðningu fara fram.

Eftir atvikum er rétt, að hvor aðili beri sinn kostnað af máli þessu í héraði og fyrir Hæstarétti.

D ó m s o r ð:

Tekin er til greina krafa sóknaraðila, Guðrúnar Valgarðsdóttur, að dómkvaddur verði matsmaður til að meta til verðs hluta hennar í varnaraðila, Valgarði Stefánssyni ehf.

Málskostnaður í héraði og kærumálskostnaður fellur niður.

Úrskurður Héraðsdóms Norðurlands eystra 20. mars 1997.

Mál þetta var tekið til úrskurðar 21. febrúar sl. að undangengnum munnlegum málflutningi. Málið barst dóminum 19. nóvember sl. og var þingfest 3. desember sl. Matsbeiðandi, Guðrún Valgarðsdóttir, kt. 131031-4919, Þinghólsbraut 68, Kópavogi, krefst þess, að dómkvaddir verði tveir hæfir og óvilhallir matsmenn til mats á því, hvert sé verðmæti hluta hennar í Valgarði Stefánssyni ehf., kt. 430167-0149, Hjalteyrargötu 12, Akureyri. Þá er krafist málskostnaðar samkvæmt mati dómsins.

Matsþoli, Valgarður Stefánsson ehf., kt. 430167-0149, Hjalteyrargötu 12, Akureyri, krefst þess, að matsbeiðni verði hafnað og matsbeiðandi verði dæmdur til greiðslu málskostnaðar að mati dómsins.

Á hluthafafundi í matsþola 10. október sl., sem boðað var til að kröfu matsbeiðanda, var samþykktur samruni Valdemars Baldvinssonar ehf. og matsþola. Matsbeiðandi greiddi atkvæði gegn samrunanum. Með símskeyti, sem barst matsþola 7. nóvember sl., krafðist hún þess, að matsþoli innleysti hlut hennar í matsþola á grundvelli 106. gr. laga nr. 138/1994. Því hafnaði matsþoli og vísaði til þess, að hann teldi sér ekki skylt samkvæmt því ákvæði að innleysta hlutinn.

Matsbeiðandi vísar um sjónarmið þau, sem matið skuli byggjast á, og lagaheimild til þess til 106. gr. laga nr. 138/1994, sem er svohljóðandi:

„Hluthafar í því félagi eða félögum, sem sameinuð eru öðrum, er hafa greitt atkvæði gegn samruna eða sameiningu í nýtt félag, eiga kröfu á því, að hlutir þeirra verði innleystir, ef skrifleg krafa er gerð um það innan mánaðar, frá því að hluthafafundurinn var haldinn. Nú hefur þess verið farið á leit við hluthafa fyrir atkvæðagreiðslu, að þeir, sem nota vilja innlausnarréttinn,

gefi til kynna vilja sinn í því efni, og er innlausnarrétturinn þá bundinn því skilyrði, að hlutaðeigendur hafi gefið yfirlýsingu þar um á hluthafafundinum. Félagið skal kaupa hlutina af þeim á verði, sem svarar til verðmætis hlutanna, og ákveðið skal, sé ekki um samkomulag að ræða, af matsmönnum, dómkvöddum á heimilisvarnarþingi félagsins. Hvor aðili um sig getur borið ákvörðun matsmanna undir dómstóla. Mál verður að höfða innan þriggja mánaða, frá því að mat hefur farið fram.“

Matsbeiðandi bendir á, að ákvörðun um samruna matsþola og Valdemars Baldvinssonar ehf. hafi verið tekin á löglega boðuðum hluthafafundi í matsþola 10. október sl. Til fundarins hafi verið boðað að beiðni matsbeiðanda í framhaldi auglýsingar í Lögbirtingablaði þriðjudaginn 6. ágúst 1996. Vísar matsbeiðandi um þennan hátt á ákvarðanatöku yfirtökufélags til 3. mgr., sbr. 2. mgr. 99. gr. laga nr. 138/1994. Telur hún, að sé sá háttur á hafður, að hluthafafundur taki ákvörðun um sameiningu, eigi hluthafar í því félagi eða félögum, sem sameinuð séu öðrum, rétt til innlausnar, og sé enginn munur gerður á yfirtökufélögum eða yfirteknum félögum, þegar svo standi á, og ekkert í orðalagi ákvæðisins eða tiltækum lögskýringargögnum styðji gagnstæðan skilning.

Af hálfu matsþola er bent á, að í matsbeiðni komi ekki fram, hve stóran hlut matsbeiðandi eigi í matsþola, og nánari skilgreiningu á því, hvernig beri að meta hlut matsbeiðanda, sé ekki að finna í beiðninni. Segir hann ekki skilgreint í lögum um einkahlutafélög eða í matsbeiðni, hvað átt sé við með „verðmæti“, sbr. 106. gr. laga um einkahlutafélög, og geti það ekki verið hlutverk matsmanna að ákveða merkingu þess hugtaks. Telur hann, að matsbeiðnin sé af þessu svo ónákvæm og kröfur matsbeiðanda svo vanreifaðar, að synja beri um dómkvaðningu matsmanna. Þá bendir hann á, að ljóst sé, ef krafa matsbeiðanda nái fram að ganga, að öðrum en hluthöfum sé veittur kostur á að kynna sér reikninga matsþola, sem gangi þvert á reglur laga nr. 138/1994. Verulegur vafi hljóti að teljast vera á því, hvort innlausnarskylda hvíli á matsþola, og þrátt fyrir reglur 7. kafla laga nr. 91/1991 virðist hæpið, að úr því verði skorið í máli sem þessu. Telur matsþoli, að matsbeiðandi hafi ekki sýnt fram á, að skilyrðum 1. mgr. 77. gr. laga nr. 91/1991 sé fullnægt, og eigi það að leiða til þess, að synja beri um dómkvaðningu matsmanna. Þá bendir matsþoli á, að samkvæmt orðanna hljóðan eigi ákvæði 1. ml. 106. gr. laga nr. 138/1994 við um hluthafa þess félags, sem slitid sé við samruna, en ekki hluthafa yfirtökufélagsins. Önnur skýring á þessu ákvæði sé mjög langsótt og fái tæplega samrýmst öðrum reglum 14. kafla laga nr. 138/1994 um samruna einkahlutafélaga, sbr. 99. gr. um, hvern-

ig ákvarðanir um samruna séu teknar. Sé eðlilega mikill munur á þessu eftir því, hvort um það félag sé að tefla, sem á að slíta skv. 1. mgr., eða yfirtökufélagið skv. 2. mgr. Undantekning í síðari málslíð 2. mgr. um hluthafafund leiði ekki til innlausnarskyldu fyrir félag á hlutum þeirra hluthafa, sem séu andvígir samruna, eins og matsbeiðandi virðist telja. Hafi slík ályktun enga stöð í lögum og sé í andstöðu við skoðanir fræðimanna, sem um þetta efni hafi fjallað.

Fallast ber á það með matsþola, að matsbeiðni sé áfátt að því leyti, að þar er þess eigi getið, hve stóran hlut matsbeiðandi eigi í matsþola. Við munnlegan málflutning lagði matsbeiðandi fram ársreikning matsþola 1995, dagsettan 3. apríl 1996, þar sem fram kemur, að matsbeiðandi eigi 18,02% hlutafjár í matsþola. Komi til innlausnar, skal verð hluta svara til verðmætis þeirra og ákveðast af matsmönnum skv. 106. gr. laga nr. 138/1994, sé ekki samkomulag. Er mati þannig ætlað að skera úr um verð hluta.

Að þessu athuguðu þykir ekki ástæða til að synja um umbeðið mat eða vísa matsbeiðni frá vegna vanreifunar.

Krafa matsbeiðanda um dómkvaðningu matsmanna er eingöngu reist á því, að skilyrði séu til mats skv. 106. gr. laga nr. 138/1994. Samkvæmt 3. mgr. 78. gr. laga nr. 91/1991 ber að úrskurða um það, hvort skilyrði séu til að fallast á beiðni, þegar ágreiningur rís um það. Verður því að leysa efnislega úr ágreiningi aðila um, hvort ákvæði 106. gr. laga nr. 138/1994 kveði á um skyldu matsþola til að innleysa hlut matsbeiðanda.

Fyrir gildistöku laga nr. 138/1994 giltu um samruna hlutafélaga ákvæði XV. kafla laga nr. 32/1978, sbr. l. nr. 69/1989. Þar voru ekki ákvæði samþærileg ákvæðum 2. og 3. mgr. 99. gr. laga nr. 138/1994 um, að hluthafar í yfirtökufélagi gætu krafist hluthafafundar vegna samruna. Tekið var fram í 126. gr., að með undantekningu í 131. gr. laganna hefði hluthafafundur einn vald til þess að taka ákvörðun um slit hlutafélags án skuldaskila með þeim hætti, að félagið yrði algerlega sameinað öðru hlutafélagi. Í 127. gr. var tekið fram, að þegar ákveðið væri að sameina tvö eða fleiri hlutafélög og stofna þannig nýtt félag, ættu ákvæði 1. mgr. 126. gr. og ákvæði 128.–130. gr. við með hliðstæðum hætti. 128. gr. laganna var tekin óbreytt upp í 106. gr. laga nr. 138/1994 og 131. gr. laga nr. 2/1995 um hlutafélög.

Í greinargerð með frumvarpi til laga nr. 32/1978 segir, að ekki sé kveðið á um, að hluthafafundur í því félagi, sem við taki, skuli taka ákvörðun um samrunann. Sömu sjónarmið eigi ekki við, að því er það varði, og um félag það, sem leyst sé upp og sameinað öðru. Atbeini hluthafafundar geti þó verið nauðsynlegur, og ráðist það af því, hvort samruninn hafi slík áhrif í því félagi, sem við taki, og/eða krefjist slíkra breytinga, t. a. m. á samþykktum

eða hlutafé, að það sé utan valdsviðs félagsstjórnar að leiða málið til lykta (Alþt. A 1977-1978, bls. 487). Þá segir í greinargerðinni á bls. 421, að við samningu frumvarpsins hafi mest verið höfð hliðsjón af dönsku tillögnum og dönsku lögnum. Í dönsku hlutafélagalögnum frá 1973 var notað orðalagið: „...de overtagne selskaber ...“, en í íslensku lögnum hefur frá upphafi staðið: „... því félagi eða félögum, sem sameinuð eru öðrum. ...“ Þegar samhengis er gætt, þykir eiga að skilja þetta orðalag svo, að þar sé átt við félög, sem slitið er við sameiningu.

Samkvæmt ofansögðu þykir ljóst, að ákvæði 128. gr. laga nr. 32/1978, sbr. l. nr. 69/1989, hafi ekki verið ætlað að gilda um hluthafa í viðtökufélagi. Af greinargerð með lögum nr. 138/1994 (118. löggjafarþing, þskj. nr. 100) verður ekki séð, að það hafi verið ætlun löggjafans að gera breytingu á þessu. Þykir þessi niðurstaða fá stoð í riti próf. Stefáns Más Stefánssonar: Hlutafélög og einkahlutafélög (Reykjavík 1995), þar sem segir á bls. 353 o. áfr.: „Með 131. gr. hl. er þeim hluthöfum yfirteknu félaganna, sem andvígir voru samruna, en voru atkvæðum bornir, veittur réttur til þess að krefjast innlausnar. . .“ 131. gr. hl. er samhljóða 106. gr. laga nr. 138/1994.

Ekki er deilt um það í málinu, að matsþoli yfirtók Valdemar Baldvinsson ehf. Samkvæmt ofangreindri skýringu á 106. gr. laga nr. 138/1994 veitir hún matsbeiðanda ekki rétt til innlausnar á hlut hennar í matsþola. Ber því að synja henni um dómkvaðningu matsmanna á grundvelli þessa ákvæðis.

Eftir þessum málsúrslitum þykir rétt að úrskurða matsbeiðanda til að greiða matsþola 60.000 kr. í málskostnað.

Úrskurðinn kvað upp Freyr Ófeigsson dómstjóri.

Ú r s k u r ð a r o r ð:

Hafnað er kröfu matsbeiðanda, Guðrúnar Valgarðsdóttur, að dómkvaddir verði matsmenn til mats á því, hvert sé verðmæti hluta hennar í matsþola, Valgarði Stefánssyni ehf.

Matsbeiðandi greiði matsþola 60.000 kr. í málskostnað.